رویش روان شناسی، سال۱۱، شماره۶، شماره پیاپی ۷۵، شهریور ۱۴۰۱
Rooyesh-e-Ravanshenasi Journal(RRJ),11(6), 2022

ساخت و اعتباریابی مقیاس آسیب‌های انتخاب رشته تحصیلی ورود به دانشگاه

Construction and Validation of the scale of "possible harms in major selection for university admission

قادر نعیمی
کاندیدای دکتری مشاوره، گروه مشاوره، دانشکدهٔ علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.
دکتر حسین قمری کیوی (نویسنده مسئول)
استاد مشاوره، گروه مشاوره، دانشکدهٔ علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.
دکتر اسماعیل صدری دمیرچی
دانشیار مشاوره، گروه مشاوره، دانشکدهٔ علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.
دکتر علی شیخ الاسلامی
دانشیار روانشناسی تربیتی، گروه مشاوره، دانشکدهٔ علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

چکیده
هدف پژوهش حاضر با هدف ساخت و اعتبار یابی مقیاس آسیب‌های انتخاب رشته ورود به دانشگاه بود. روش پژوهش مورد استفاده در این مطالعه روش آمیخته و جامعه آماری نیز دانشجویان ورودی دانشگاه تبریز و دانشگاه علوم پزشکی تبریز در سال‌تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ بودند. در بخش کیفی نمونه‌ای به حجم ۲۴ نفر از دانشجویان گروه‌های علوم انسانی، فنی و مهندسی، علوم پایه و گروه علوم پزشکی به شیوه هدفمند انتخاب شد و مورد مصاحبه قرار گرفتند. در ادامه و در بخش کمی این مطالعه و بررسی اولیه ۱۸۸دانشجو و اجرای نهایی ۳۷۵ دانشجو از گروه‌های آموزشی بصورت نمونه‌گیری خوشه‌ای طبقه‌ای متناسب انتخاب شدند. نتایج حاصل از اعتبارسنجی به شیوه همسانی درونی براساس آلفای کرونباخ۰/۸۳ به‌دست آمد. بررسی‌های مربوط به روایی محتوا، پیش‌بین و سازه مقیاس آسیب‌های فرایند انتخاب رشته ورود به دانشگاه نشان مؤید روایی مقیاس مذکور بود. یافته‌های حاصل از تحلیل عاملی اکتشافی و تاییدی نشان داد که آسیب‌های فرایند انتخاب رشته تحصیلی ورود به دانشگاه از سه عامل اصلی: آسیب‌های فردی، آسیب‌های اجتماعی و آسیب‌های ساختاری و مدیریتی تشکیل شده است. براساس یافته‌های این پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که فرم ۱۹گویه‌ای مقیاس آسیب‌های فرایند انتخاب رشته ورود به دانشگاه در دانشجویان ایرانی از روایی و پایایی کافی برخوردار است.

واژه‌های کلیدی: *آسیب‌های فردی، آسیب‌های اجتماعی، آسیب‌های ساختاری، انتخاب رشته، ورود به دانشگاه*

Ghader Naeimi
Ph.D Student. Department Of Counseling, Faculty of Education And Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.
Dr. Hossein Ghamarigivi*
Professor. Department Of Counseling, Faculty of Education And Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.
h_ghamari@uma.ac.ir
Dr. Esmaeil Sadridamirchi
Associate Professor. Department Of Counseling, Faculty of Education And Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.
Dr. Ali Sheykholeslami
Associate Professor. Department Of Counseling, Faculty of Education And Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

Abstract
The aim of the present study was to construct and validate the Scale of possible harms in major selection for university admission. The research method used in this study was the mixed method and the statistical population was the incoming students of Tabriz University and Tabriz University of Medical Sciences in the 2021-2022 academic year. In the qualitative section, a sample of 24 students from the departments of humanities, engineering, basic sciences, and medical sciences were purposefully selected and interviewed. Then, in the quantitative part of this study and the initial study, 188 students and in the final implementation 375 students from educational departments were selected by stratified cluster sampling. The results of internal consistency validation based on Cronbach's alpha were 0.83. Studies related to the validity of the content, the prediction, and the structure of the scale of the damages of the process of choosing the field of the entrance to the university showed the validity of the mentioned scale. Findings from exploratory and confirmatory factor analysis showed that the harms of harms in major selection for university admission consist of three main factors: personal harms, social harms, and structural and managerial harms. Based on the findings of this study, it can be concluded that the 19-item form of the Injury Scale in the process of choosing a university entry course for Iranian students has sufficient validity and reliability.

Keywords: *Individual harms, Social harms, Structural harms, Selecting a major, University admission*

نوع مقاله : روانسنجی **دریافت : خرداد ۱۴۰۱** **پذیرش: تیر ۱۴۰۱** **ویرایش نهایی: شهریور ۱۴۰۱**

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-10]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.6.18.5]

مقدمه

تصمیم به ادامه تحصیل در آموزش عالی و انتخاب رشته تحصیلی و دانشگاه محل تحصیل را می‌توان از انتخاب‌های بسیار مهم زندگی افراد پس از پایان تحصیلات مدرسه محسوب کرد. این انتخاب بی‌شک نقش قابل‌توجهی در تعیین سرنوشت و آینده افراد دانست. برای بسیاری از جوانان، انتخاب رشته تحصیلی در دانشگاه ممکن است مهم‌ترین تصمیم آن‌ها باشد و این تصمیم می‌تواند پیامدهای عمیقی برای بقیه زندگی آن‌ها داشته باشد (یو[1] و همکاران، ۲۰۱۸). از این‌رو بسیار حائز اهمیت است که رشته تحصیلی انتخاب شود که از نظر آمادگی‌های شغلی برای دانش‌آموزان و دانشجویان مناسب باشد.

انتخاب رشته بر اساس عواملی چون علاقه، توانایی، شخصیت و جمع‌آوری اطلاعات در مورد رشته تحصیلی موردنظر مطلوب است(آجایی[2]، ۲۰۲۲). شواهد نشان می‌دهد که ارتباط زیادی میان رشته تحصیلی انتخابی و حضور در دانشگاه‌ها و بخصوص در بازار کار وجود دارد (دلانی و دوریوکس[3]، ۲۰۲۰). پژوهش دیگری نشان داده است که انتخاب رشته می‌تواند در موفقیت آینده افراد، درآمد و بهزیستی آن‌ها مؤثر باشد (هیات[4] و همکاران، ۲۰۱۸). همچنین نتیجه مطالعه‌های متعددی به‌عنوان‌مثال اسمیت و آلن[5](۲۰۱۴)، یانگ-جونز[6] و همکاران (۲۰۱۳) و ارلیچ و رأس- ایفت[7] (۲۰۱۲) حاکی از این است که مسیر صحیح انتخاب رشته با موفقیت‌های تحصیلی بعدی فرد در ارتباط است. اما انتخاب رشته تحصیلی مناسب به همان میزان که می تواند نقش موثری در موفقیت های تحصیلی و شغلی دانش آموزان و دانشجویان داشته باشد عدم توجه به این موضوع سرنوشت‌ساز تاثیرات مخربی در آینده‌ی تحصیلی و شغلی آنها بجا خواهد گذاشت. بعنوان مثال فریک، گروگر و استینمیر[8] (۲۰۱۸) در مطالعه خود گزارش دادند که دانش‌آموزان با توجه به شرایط تحصیلی خود، دانشگاه و رشته‌ای خاص برای ادامه تحصیل در دانشگاه را انتخاب می‌کنند و بخشی از این دانشجویان مقطع کارشناسی را به پایان نمی‌رسانند، که انتخاب رشته نادرست در این امر بسیار مهم و تأثیرگذار است. فریدمن[9] (۲۰۱۳) نیز در تحقیق خود گزارش داد که حدود ۲۰الی ۵۰ درصد از دانشجویان بدو ورود به کالج رشته تحصیلی ندارند و حدود ۷۵درصد از دانشجویان تغییر رشته داده‌اند.

در سال های اخیر، فرایند انتخاب رشته تحصیلی در دانشگاه‌ها و نظام آموزش عالی ایران دچار چالش و آسیب های اساسی شده اند. گزارش های مختلف (پیک سنجش، ۱۳۹۹ و همشهری، ۱۴۰۰) نشان می‌دهد از سال ۱۳۹۰ عدم تمایل داوطلبان به انتخاب رشته تحصیلی شروع شده و این رقم در یک دهه‌ی گذشته به‌تدریج افزایش‌یافته است؛ به این معنا که اگر درسال ۱۳۹۰، ۷۵ درصد از داوطلبان متقاضی انتخاب رشته دانشگاهی بودند در سال ۱۴۰۰ این رقم به ۴۸ درصد کاهش پیداکرده است. آمارهای موجود نیز حاکی از این است سالیانه از یک تا ده درصد دانشجویان، از بهترین دانشگاههای کشور اخراج می شوند یا خود از تحصیل انصراف می دهند و تعداد بسیار بیشتری با بی انگیزگی و یا افت تحصیلی و مشروطی، تحصیلات خود را ادامه می دهند (پیک سنجش، ۱۳۹۷). همچنین عدم اشتغال در رشته تحصیلی فارغ التحصیل شده (وزارت علوم، ۱۳۹۷)، تقاضای پایین بسیاری از رشته‌ها از طرف داوطلبان و وجود صندلی خالی(زرافشانی و همکاران، ۱۳۹۵)، علاقه‌مندی پایین به ادامه تحصیل پس از پذیرش در دانشگاه (تاج روشن و ظروفی، ۱۳۹۴)، و عدم تمایل به انتخاب رشته توسط افراد مجاز به انتخاب رشته از جمله‌ی این آسیب‌ها می‌باشد. علیرغم اهمیت فرایند انتخاب رشته تحصیلی ورود به دانشگاه، شواهد گویای وجود مشکلات اساسی در این مسیر می‌باشد. بنابراین ساخت پرسشنامه‌ای معتبر برای شناسایی و تعیین نوع آسیب‌های فرایند انتخاب رشته تحصیلی ورود به دانشگاه در داوطلبان ورود به آموزش عالی و دانشجویان می‌تواند نقش موثری در برنامه ریزی تحصیلی و شغلی آنها داشته باشد.

بازبینی پیشینه پژوهشی نشان می‌دهد در ارتباط با فرایند انتخاب رشته تحصیلی مفاهیمی چون عوامل مؤثر در انتخاب رشته‌های مختلف (بادآور نهندی و تقی زاده خانقاه، ۱۳۹۸،گیلاوند و همکاران، ۱۳۹۴)، رضایت تحصیلی (مرادی و اخوان تفتی، ۱۳۹۲)، انگیزه‌ی

1 - Yu
2 - Ajayi
3 - Delaney & Devereux
4 - Hiatt
5 - Smith & Allen
6 - Young-Jones
7 - Erlich & Russ-Eft
8 - Fricke
9 - Freedman

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-10]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.6.18.5]

انتخاب رشته (گیلاوند و همکاران، ۱۳۹۴)، پایگاه اجتماعی- اقتصادی (قلخانباز و خدایی، ۱۳۹۳) وضعیت‌آگاهی، دسترسی و استفاده از منابع اطلاعاتی (رضاپورمیرصالح و همکاران ، ۱۳۹۵)، مسائل خانوادگی و جنسیتی (نیک نژاد و همکاران، ۱۳۹۴)، نقش هدایت تحصیلی در انتخاب رشته (موسوی و همکاران، ۱۳۹۹)، علاقه (پارک[1] و همکاران، ۲۰۲۱)، خانواده و تاثیر والدین (آستورن فیگاری و اسپیر[2]، ۲۰۱۹) مطرح شده‌اند و اغلب این مطالعات مبتنی بر رویکرد نظری واحدی بوده‌اند. و تاکنون هیچ پژوهش کیفی در داخل کشور مستقیما به بررسی آسیب‌های فرایند انتخاب رشته تحصیلی ورود به دانشگاه نپرداخته است. بنابراین، با توجه به خلاء مشاهده شده در پیشینه‌ی پژوهشی حوزه‌ی انتخاب رشته دانشگاهی و نیاز ضروری به کسب اطلاعات جامع در این حوزه، پژوهش حاضر قصد دارد در چارچوب نظری تلفیقی و با استفاده از روش پژوهش آمیخته، به ساخت مقیاسی معتبر برای اندازه‌گیری آسیب‌های فرایند انتخاب رشته تحصیلی دانشجویان بپردازد.

روش

روش پژوهش حاضر از نظر نوع داده‌ها، روش تحقیق آمیخته از نوع اکتشافی و مدل ساختن ابزار است. جامعه‌ی آماری این پژوهش را کلیه‌ی دانشجویان ورودی دانشگاه‌های تبریز و علوم پزشکی تبریز که در سال‌تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ مشغول به تحصیل بودند، تشکیل می‌دهد. در بخش کیفی، نمونه‌ای به حجم ۲۴ نفر از دانشجویان گروه‌های آموزشی علوم انسانی، فنی و مهندسی، علوم پزشکی و علوم پایه به شیوه هدفمند و از دانشکده‌های مربوطه مورد مصاحبه قرار گرفتند. در بخش کمی نیز در مرحله اول و اجرای مقدماتی ۱۸۸ دانشجو (۹۸دختر و ۹۰پسر) و در نهایی نیز ۳۷۵ (۲۱۸دختر و ۱۵۷پسر) به صورت نمونه‌گیری خوشه‌ای طبقه‌ای متناسب با حجم انتخاب شدند. در مرحله اول برای ساخت مقیاس آسیب‌های فرایند انتخاب رشته تحصیلی ورود به دانشگاه، از ابزار مصاحبه نیمه ساختاریافته استفاده شد. در ابتدا سوالات مصاحبه براساس ادبیات مرتبط با موضوع پژوهش و نظر صاحب‌نظران و متخصصان تدوین و پس از اجرای مصاحبه با دانشجویان ورودی، متن مصاحبه در قالب کدگذاری آزاد و محوری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و سؤال‌های اولیه پرسشنامه از روی کدهای به دست آمده نوشته شد. پرسشنامه اولیه با ۴۷ گویه تهیه و روی ۱۸۸ نفر دانشجو اجرا گردید تا تصحیحات لازم به عمل آید، که در نهایت بعد از تحلیل عاملی ۲۸ گویه آن حذف و ۱۹گویه آن مورد تائید قرار گرفت. ملاک ورود به مطالعه شامل دانشجوی ورودی سال ۱۴۰۱- ۱۴۰۰، تحصیل حداقل یک‌ترم در رشته خود و تحصیل در دوره روزانه و یا نوبت دوم دانشگاه سراسری بود و چنانچه پاسخنامه‌ای فاقد ملاک‌های ورود بود از فرایند مطالعه کنار گذاشته شد.

مقیاس آسیب‌های انتخاب رشته ورود به دانشگاه: این مقیاس ۱۹ آیتمی سه عامل آسیب‌های مربوط به شاخص‌های فردی (از سوال ۱تا ۸)، آسیب‌های مربوط به شاخص‌های اجتماعی (از سوال ۹ تا سوال۱۳) و آسیب‌های مربوط به شاخص‌های مدیریتی و ساختاری (از سوال ۱۴تا سوال۱۹) اندازه‌گیری می‌کند و نمره کل از مجموع نمرات حاصل شده پرسش‌نامه به دست می‌آید. پرسشنامه را دانشجویان تکمیل می‌کنند و پاسخ به هر عبارت در یک مقیاس لیکرت ۵ درجه ای از هرگز (۱) تا همیشه (۵) است. نمرات بالای اکتسابی نشان دهنده‌ی آسیب زیاد در فرایند انتخاب رشته و نمره پایین نشان دهنده‌ی آسیب کم در این فرایند می باشد.

پس از کدگذاری، استخراج گویه، اجرای مقدماتی و تایید روایی صوری توسط ۱۷ نفر از اساتید رشته های مشاوره و روانشناسی دانشگاههای سراسری این پرسشنامه اجرا شد. با توجه به شیوع بیماری کرونا انجام پرسشنامه بصورت الکترونیکی صورت گرفت و شرکت کنندگان اغلب به مدت ۷ الی۱۰ دقیقه پرسشنامه را پاسخ دادند. برای روا سازی اعتبار گویه ها از روش تحلیل عامل اکتشافی و تأییدی استفاده شد. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS 26 و Lisrel 8.5 بررسی شدند.

یافته ها

نمونه بررسی شده در مرحله‌ی اول ۱۸۸ دانشجو بودند که ۹۸ دانشجو (۵۵/۵ درصد) دختر و ۹۰ دانشجو نیز (۴۴/۵ درصد) پسر بودند. ۷۸ دانشجو (۴۱/۵ درصد) در رشته علوم انسانی، ۶۱ دانشجو (۳۲/۴ درصد) در گروه فنی و مهندسی، ۲۴ دانشجو (۱۲/۸ درصد) در گروه

1 - Park
2 - Astorne-Figari & Speer

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-10]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.6.18.5]

علوم پایه و ۲۵ دانشجو (۱۳/۳ درصد) در رشته‌های گروه پزشکی مشغول به تحصیل بودند. همچنین در مرحله‌ی دوم نمونه بررسی شده ۳۷۵ بررسی شد که از این تعداد ۲۱۸ دانشجو (۵۸/۱ درصد) دختر و ۱۵۷ دانشجو (۴۱/۹ درصد) نیز پسر بودند. همچنین رشته‌ی تحصیلی ۱۱۰ نفر از دانشجویان (۲۹/۳ درصد) علوم انسانی، ۹۸ نفر (۲۶/۱ درصد) فنی و مهندسی و ۶۶ نفر (۱۷/۶ درصد) علوم پایه و ۱۰۱ نفر (۲۶/۹ درصد) از گروه پزشکی بودند. دامنه سنی شرکت‌کنندگان از ۱۹ تا ۲۳ سال با میانگین ۱۹/۸ با انحراف معیار ۲/۲۱ بود.

جدول ۱. میانگین و انحراف معیار نمرات مولفه های مقیاس آسیب های فرایند انتخاب رشته

مولفه های پرسشنامه	جنسیت					
	دختر (n=۲۱۸)		پسر (n=۱۵۷)		کل (n=۳۷۵)	
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
آسیب های فردی	۲۷/۸	۹/۶۱	۲۷/۹	۸/۲۲	۲۷/۸	۹/۰۵
آسیب های اجتماعی	۱۷/۳	۶/۱۰	۱۶/۹	۵/۶۹	۱۷/۱	۵/۹۳
آسیب های مدیریتی	۲۰/۸	۶/۱۴	۲۰/۶	۶/۵۹	۲۰/۷	۶/۳۲
آسیب های فرایند انتخاب رشته	۲۱/۹	۷/۲۸	۲۱/۸	۶/۸۳	۲۱/۸	۷/۱

میانگین و انحراف معیار متغیرهای مورد مطالعه در جدول ۱ نمایش داده شده است. برای گروه دختران در متغیر آسیب‌های فردی میانگین (۲۷/۸) و انحراف معیار (۹/۶۱) برای آسیب‌های اجتماعی میانگین (۱۷/۳) و انحراف معیار (۶/۱۰)، برای آسیب‌های مدیریتی میانگین (۲۰/۸) و انحراف معیار ۶/۱۴ گزارش شد. همچنین میانگین (۲۱/۹) و انحراف معیار (۷/۲۸) گزارش شد. همچنین برای گروه پسران در متغیر آسیب‌های فردی میانگین (۲۷/۹) و انحراف معیار (۸/۲۲) برای آسیب‌های اجتماعی میانگین (۱۶/۹) و انحراف معیار (۵/۶۹)، برای آسیب‌های مدیریتی میانگین (۲۰/۶۸) و انحراف معیار (۶/۵۹) گزارش شد. همچنین میانگین کل (۲۱/۸) و انحراف معیار (۶/۸۳) گزارش شد. از سوی دیگر میانگین گزارش شده در کل گروه مورد مطالعه در آسیب‌های فردی ۲۷/۸ با انحراف معیار (۹/۰۵)، آسیب‌های اجتماعی با میانگین (۱۷/۱) و انحراف معیار (۵/۹۳)، آسیب های مدیریتی با میانگین (۲۰/۷) و انحراف معیار (۶/۳۲) و کل مقیاس نیز (۲۱/۸) با انحراف معیار (۷/۱) گزارش شد.

برای بررسی نرمال بودن داده‌ها محاسبه چولگی و کشیدگی هر یک از متغیرهای مشهود، روشی رایج برای ارزیابی نرمال بودن تک متغیری است. طبق نظر جرج و مالری[1] (۲۰۱۸) قرار گرفتن مقادیر چولگی و کشیدگی در بازه ۲± نشان‌دهنده‌ی توزیع نسبتاً نرمال است. در پژوهش حاضر مقدار چولگی متغیرهای آشکار در دامنه ۱/۲۰- تا ۱/۲۹ و مقدار کشیدگی آن‌ها در دامنه ۱/۱۹- تا ۱/۶۶ قرار داشت؛ بنابراین، مقادیر به‌دست‌آمده برای چولگی و کشیدگی متغیرهای آشکار حاکی از تحقق پیش‌فرض نرمال بودن دارد. از سوی دیگر هم خطی چندگانه[2] یکی دیگر از مفروضاتی بود که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفت. هم خطی چندگانه اشاره به موقعیتی دارد که در آن متغیرهای مستقل همبستگی بالایی باهم دارند. یکی از روش‌های رایج برای بررسی هم خطی چندگانه، وارسی ماتریس همبستگی بین این متغیرها است که نتایج آن در جدول ۳ گزارش شده است.

جدول ۲. ماتریس همبستگی مقیاس آسیب‌های انتخاب رشته ورود به دانشگاه

متغیر	آسیب‌های فردی	آسیب‌های اجتماعی	آسیب‌های مدیریتی	میانگین	انحراف معیار
آسیب‌های فردی	۱			۲۷/۸	۹/۰۵
آسیب‌های اجتماعی	۰/۴۳۹**	۱		۱۷/۱	۵/۹۳
آسیب‌های مدیریتی	۰/۴۰۶**	۰/۳۹۵**	۱	۲۰/۷	۶/۳۲

** در سطح ۰/۰۱ معنادار است

1 - George & Mallery
2- multicollinearity

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-10]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.6.18.5]

طبق جدول ۲ ماتریس همبستگی زیر مقیاس‌های آسیب‌های انتخاب رشته ورود به دانشگاه نشان داده شده است. همبستگی میان متغیرهای مستقل در دامنه **۰/۴۴- تا **۰/۴۴ قرار دارد که حاکی از عدم وجود هم خطی چندگانه بین آن‌ها است؛ بنابراین، فرض عدم وجود هم خطی چندگانه نیز محقق شده است.

در مطالعه حاضر برای بررسی ساختار عاملی مقیاس آسیب‌های انتخاب رشته ورد به دانشگاه از روش تحلیل عاملی تاییدی استفاده شد. نتایج تحلیل عاملی تاییدی در نمودار ۱ نشان داده شده است.

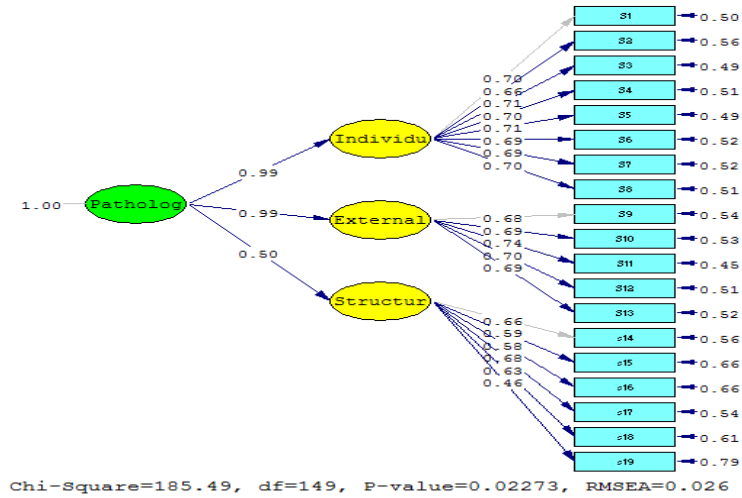

شکل ۱. تحلیل عاملی مقیاس آسیب‌های انتخاب رشته ورود به دانشگاه ۱۹ سوالی

در مدل مذکور بارهای عاملی هر کدام از سوال‌ها روی عامل مربوط ارائه شده است. همانگونه که مشاهده می شود اکثر سوال‌ها روی عامل مربوطه بارهای عاملی بزرگتر از ۰/۳۰ دارند که به لحاظ آماری و عملی معنی دار هستند. زیر مجموعه‌ای از شاخص‌های برازش کلی شامل خی دو، شاخص برازش نرم شده (NFI)، شاخص برازش مقایسه‌ای (CFI) و ریشه دوم میانگین مجذورات تقریب (RMSEA) مهمترین شاخص‌های برازش هستند. لذا برای پژوهش حاضر شاخص‌های ذکر شده محاسبه شد.

جدول ۳. بار عاملی گویه‌ها در هر کدام از زیر مقیاس‌ها

شماره گویه	متن گویه	بار عاملی تأییدی
۱	اهداف رشته تحصیلی‌ام برایم کاملا مشخص است.	۰/۷۰
۲	اگر به دوران کنکور برمی‌گشتم رشته فعلی خودم را انتخاب نمی‌کردم.	۰/۶۶
۳	هدفم از تحصیل در این رشته صرفاً گرفتن مدرک است.	۰/۷۱
۴	برایم فرقی نمی‌کند در چه رشته تحصیلی دانشجو هستم.	۰/۷۰
۵	در بهترین رشته تحصیلی ممکن پذیرفته‌شده‌ام.	۰/۷۱
۶	احساس می‌کنم استعداد من متفاوت از رشته تحصیلی‌ام است.	۰/۶۹
۷	در رشته تحصیلی‌ام فرد توانمندی هستم.	۰/۶۹
۸	به رشته تحصیلی که انتخاب کرده‌ام علاقه‌مند نیستم.	۰/۷۰
۹	بازار کار رشته تحصیلی‌ام خوب است.	۰/۶۸
۱۰	به نظرم داشتن بازار کار در رشته تحصیلی مهم‌تر از علاقه داشتن به آن رشته است.	۰/۶۹
۱۱	هدفم از انتخاب رشته تحصیلی‌ام، رسیدن به جایگاه اجتماعی بالا است.	۰/۷۴
۱۲	بیشتر از توانایی و توانمندی خودم به شهرت رشته تحصیلی‌ام توجه داشتم.	۰/۷۰
۱۳	تحت تأثیر دوستانم این رشته تحصیلی را انتخاب کرده‌ام.	۰/۶۹
۱۴	راهنمایی سازمان سنجش آموزش کشور در انتخاب رشته تحصیلی‌ام مؤثر بود.	۰/۶۶

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-10]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.6.18.5]

۱۵	تنها عامل انتخاب رشته تحصیلی‌ام نمرات کسب‌شده در آزمون سراسری بود.	۰/۵۹
۱۶	تحت تأثیر مؤسسات آموزشی انتخاب رشته تحصیلی‌ام را انجام دادم	۰/۵۸
۱۷	در انتخاب رشته تحصیلی‌ام تحت تأثیر رسانه‌ها و تبلیغات قرار گرفتم.	۰/۶۸
۱۸	از اینکه در رشته موردنظرم پذیرفته نشدم فشار روانی زیادی از طرف جامعه تحمل می‌کنم.	۰/۶۳
۱۹	در جامعه ما ورود به رشته‌های خاص باعث افتخارآفرینی و غرور می‌شود.	۰/۴۶

بارهای عاملی گویه‌ها در هر کدام از زیر مقیاس‌ها در جدول ۳ نشان داده شده است. طبق نتایج گزارش شده تمامی بارهای عاملی از بار عاملی همه گویه‌ها بالای ۰/۴ گزارش شد. این مطلب بیانگر قابلیت اعتماد کافی و مناسب سازه‌های مقیاس آسیب‌های انتخاب رشته است. برای بررسی اعتبار درونی مقیاس آسیب‌های انتخاب رشته از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد و مقدار آن برای عامل فردی و درونی ۰/۸۸، برای عامل بیرونی و اجتماعی ۰/۸۲ و برای عامل ساختاری و مدیریتی ۰/۷۷ بود.

جدول ۴. مقادیر شاخص‌های برازش مدل و نتیجه برازش

شاخص برازش	مقدارمطلوب	مقدار الگو
$\chi 2/df$	<۳/۰۰	**۱/۹۳**
GFI	>۰/۹۰	**۰/۹۵**
AGFI	>۰/۹۰	**۰/۹۴**
RMR	<۰/۰۵	**۰/۰۱۵**
NFI	>۰/۹۰	**۰/۹۸**
NNFI	>۰/۹۰	**۰/۹۹**
IFI	>۰/۹۰	**۰/۹۹**
CFI	>۰/۹۰	**۰/۹۹**
RMSEA	<۰/۰۸	**۰/۰۲**

همان‌گونه که در جدول ۴ مشاهده می‌شود شاخص خی دو به درجه آزادی، کمتر از ۳ به‌دست‌آمده است و شاخص (GFI) و (AGFI) که نشان‌دهنده اندازه‌ای از مقدار نسبی واریانس و کوواریانس است، برای این مدل‌بالاتر از ۹ است تائید کننده نتایج آزمون خی دو است. شاخص ریشه دوم میانگین مجذور پس‌مانده‌ها (RMR)، در این پژوهش برابر ۰/۰۱۵ است که بیانگر تبیین مناسب کوواریانس‌ها است. برای بررسی برازندگی مدل از شاخص هنجار شده برازندگی (NFI)، شاخص هنجار نشده برازندگی (NNFI)، شاخص برازندگی فزاینده (IFI) و شاخص برازندگی تطبیقی (CFI)، استفاده گردید که مقادیر بالای ۰/۹ این شاخص‌ها حاکی از برازش بسیار مناسب مدل طراحی‌شده است. شاخص ریشه دوم برآورد واریانس خطای (RMSEA) برابر با عدد ۰/۰۲ به دست آمد که نشان از برازش مناسب داده‌های گردآوری‌شده و برازندگی مطلوب آن‌ها دارد. به بیان هومن (۱۳۸۴) مدل‌هایی که در شاخص ریشه دوم واریانس خطای تقریب (RMSEA) عددی برابر با ۰/۱۰ یا بیشتر داشته باشند، برازش ضعیف دارند.

همبستگی بین گویه ها یا به‌اصطلاح بار عاملی هر گویه نشان‌دهنده وجود یک صفت مشترک است که عامل موردنظر آن را اندازه‌گیری می‌کند؛ بااین‌وجود باید به این امر توجه داشته باشیم که تنها استفاده از بار عاملی نمی‌تواند به نام‌گذاری صفت مکنون یا عاملی که قصد اندازه‌گیری آن راداریم، منتهی شود. توجه به بار عاملی تنها یک رکن از نام‌گذاری یک عامل است. بررسی عباراتی که بر روی عامل اول برازش دارند، نشان از آسیب‌های مربوط به شاخص های فردی دارد، عامل دوم به آسیب‌های شاخص های اجتماعی و عامل سوم را ازآنجایی‌که به عوامل ساختاری و مدیریتی اشاره داشت، به این نام انتخاب کردیم.

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-10]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.6.18.5]

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر ساخت و اعتبار یابی مقدماتی مقیاس آسیب‌های انتخاب رشته ورود به دانشگاه بود. تصمیم به ادامه تحصیل در آموزش عالی و انتخاب رشته تحصیلی و دانشگاه محل تحصیل را می‌توان از انتخاب‌های بسیار مهم زندگی افراد پس از پایان تحصیلات مدرسه محسوب کرد. این انتخاب بی‌شک نقش قابل‌توجهی در تعیین سرنوشت و آینده افراد دانست. برای بسیاری از جوانان، انتخاب رشته تحصیلی در دانشگاه ممکن است مهم‌ترین تصمیم آن‌ها باشد و این تصمیم می‌تواند پیامدهای عمیقی برای بقیه زندگی آن‌ها داشته باشد (یو و همکاران، ۲۰۱۸). نتیجه مطالعه اسمیت و همکاران (۲۰۱۴)، یانگ-جونز و همکاران (۲۰۱۳) و ارلیچ و همکاران (۲۰۱۲) حاکی از این است که مسیر صحیح و آسیب شناسانه انتخاب رشته با موفقیت‌های تحصیلی بعدی فرد در ارتباط است.

مقیاس آسیب‌های انتخاب رشته ورود به دانشگاه در این پژوهش ساخته شد و شواهد اولیه‌ای درباره ساختار عاملی و ویژگی‌های روان‌سنجی آن به دست آمد. بر اساس این شواهد، این مقیاس از پایایی قابل قبولی برخوردار است. همچنین ساختار سه عاملی بهترین برازش را در داده‌ها برای این مقیاس به دست داد. عامل اول به نحوی منعکس‌کننده این مسئله است که عوامل فردی چون هدف، انگیزه و علاقه و استعداد (آلوی[1]، ۲۰۲۲) نقش مهمی در انتخاب صحیح در افراد ایفا می‌کند. توجه به هدف و انگیزه دانشجویان موجب خواهد شد تا دانشجو از رشته انتخابی خود رضایت داشته باشد و انصراف و اخراج در مورد وی اتفاق نیفتد. تحصیل در رشته مورد علاقه و مطابق با استعداد و توان علمی فرد، می‌تواند احتمال بروز مشکلاتی مثل تغییر رشته، افت تحصیلی، ترک تحصیل و غیره را که به اتلاف وقت و هزینه و نهایتاً عدم بهروری نیروی انسانی می‌شود را کاهش دهد (اسمیت و همکاران، ۲۰۱۴).

دومین عاملی که از تحلیل عاملی به دست آمد مربوط به عوامل بیرونی و اجتماعی بود. عدم توجه به رشته‌ی انتخابی و ارتباط آن با شغل آینده می‌تواند فرد را در جریان ادامه آن رشته سست کرده و حتی منجر به انصراف از ادامه رشته مربوطه گردد (بیگدلی و همکاران، ۱۳۹۱). همین‌طور توجه به عناوین اجتماعی در انتخاب رشته بدون توجه به سایر ابعاد آن می‌تواند برای داوطلب مشکل ایجاد کرده و او را از انتخاب صحیح بازدارد و بعدها وی را به سمت مسیر انصراف منحرف سازد (وانگ و همکاران، ۲۰۰۷). همچنین نقش خانواده و اطرافیان و آشنایان نیز با توجه به نتایج پژوهش حاضر پررنگ بود و علت آن می‌تواند به این خاطر باشد که افراد به نسبت اهمیتی که برای هر فرد دارند، می‌توانند بر روی آن‌ها تأثیر مثبت یا منفی داشتند (آستون فیگاری و همکاران، ۲۰۱۹). والدین می‌توانند مرزهای هزینه تحصیل، کیفیت دانشگاه، رشتهٔ انتخابی و موقعیت مکانی محل تحصیل را برای فرزندان خویش در زمانی را که آنها در سال‌های آخر تحصیلات متوسطه هستند، ترسیم نمایند. تشویق مداوم والدین، ارتباط مثبتی با راهیابی متقاضیان به آموزش عالی و انتخاب رشته دارد (لسیتی[2]، ۲۰۲۲).

سومین عاملی که از تحلیل عاملی به دست آمد مربوط به عوامل ساختاری و مدیریتی بود. سیستم آموزشی پویا فراگیران را در مسیر درست انتخاب شغل و فرایند آن قرار می‌دهد و با برنامه‌ریزی درست و کاربردی موجب می‌شود تا روند درست انتخاب رشته و به‌تبع آن ادامه تحصیل و اتمام موفقیت‌آمیز رشته انتخابی صورت گیرد (آجایی، ۲۰۲۲). از سوی دیگر ساختار فرهنگی مناسب حاکم بر جامعه و آموزش می‌تواند افراد را درست و با برنامه‌ریزی در رشته‌های مختلف قرار دهد و از آسیب‌های بعدی انتخاب نادرست رشته تحصیلی مصون دارد. چراکه موجب می‌شود داوطلبان با ساختار فرهنگی مناسبی در طول مسیر تحصیلی بهتر بتوانند مهارت‌ها و برتری‌های فرهنگی را در خود پرورش دهند و به سطوح بالاتر تحصیلی نیز راه یابند (تاج روشن و همکاران، ۱۳۹۴).

در مجموع کفایت داده‌ها و دقت و صحت و میزان واریانس تبیین شده در تحلیل عاملی اکتشافی و بارهای عاملی و برازش مطلوب در تحلیل عاملی تأییدی در کنار همسانی درونی بالا، مقیاس آسیب‌های انتخاب رشته ورود به دانشگاه ابزاری سودمند و برخوردار از اعتبار و پایایی مناسب برای استفاده پژوهشگران کرده است. از سوی دیگر به لحاظ کاربردی، یافته‌های این پژوهش می‌تواند روش‌هایی برای جلوگیری از آسیب‌های انتخاب رشته ورود به دانشگاه در اختیار قرار دهد. اول آنکه می‌توان در برنامه‌های آموزشی راهکارهایی برای جلوگیری از هرکدام از آسیب‌های مطرح‌شده تهیه کرد. دوم آنکه می‌توان از این ابزار برای مطالعات پیمایشی که قصد شناسایی عوامل مؤثر بر انتخاب درست انتخاب رشته ورود به دانشگاه رادارند، استفاده کرد و تغییرات نمره افراد در سال‌های مختلف را ملاکی گرفت که می‌تواند قصد انصراف در دانشجویان را پیش‌بینی کند.

1 - Alvi, I.
2 - Lascity, M. E.

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-10]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.6.18.5]

از محدودیت‌های پژوهش حاضر، می توان به محدود بودن جمعیت مورد مطالعه که دانشجویان ورودی دانشگاه در مقطع کارشناسی بود اشاره کرد که تعمیم پذیری یافته ها را به سایر دانشجویان کاهش می دهد.

پژوهشی پیشنهاد می‌شود این ابزار در دانشجویان ترم بالاتر و مقاطع بالاتر و همچنین داوطلبان ورود به دانشگاه اجرا و شواهد بیشتری درباره مختصات روان‌سنجی آن پیدا شود.

منابع

بیگدلی، م؛ کرامتی، م؛ بازرگان، ع. (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین رشته تحصیلی با وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران. *پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی*، ۱۸(۳)، ۱۳۱- ۱۱۱. https://journal.irphe.ac.ir/browse.php?a_code=A-10-1-341&slc_lang=fa&sid=1

تاج روشن، ن؛ ظروفی، م. (۱۳۹۴). بررسی رابطه عوامل اجتماعی و فرهنگی با معیارهای انتخاب رشته تحصیلی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز. *مجله مطالعات جامعه‌شناسی*، ۸(۲۷)، ۹۷- ۸۱. https://jss.tabriz.iau.ir/article_525176.html

زرافشانی، ک؛ شرفی، ل؛ بینایبان، ا؛ ملک حسینی، ا؛ نوروزی، م. (۱۳۹۵). بررسی علل انصراف دانشجویان از تحصیل؛ مورد دانشگاه رازی کرمانشاه. *فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی*؛ ۲۲(۱)، ۱۹-۴۳. URL: http://journal.irphe.ac.ir/article-1-2874-fa.html

بادآور نهندی، ی؛ تقی زاده خانقاه، و. (۱۳۹۸). عوامل موثر بر انتخاب رشته دانشجویان حسابداری در دانشگاههای ایران، پژوهش های تجربی حسابداری، ۸، ۳۱، ۹۳-۱۱۷. https://jera.alzahra.ac.ir/article_4022.html

پیک سنجش. (۱۳۹۷). هفته نامه خبری و اطلاع رسانی سازمان سنجش آموزش کشور. ویژه نامه راهنمای انتخاب رشته آزمون سراسری سال۱۳۹۷. شنبه ۱۳ مرداد ماه. http://craqe.com/index.php/site/g_content/index/194

پیک سنجش. (۱۳۹۹). هفته نامه خبری و اطلاع رسانی سازمان سنجش آموزش کشور. ویژه نامه راهنمای انتخاب رشته آزمون سراسری سال۱۳۹۹. پنجشنبه ۱۷ مرداد ماه. http://craqe.com/index.php/site/g_content/fcontent/936

قلخانباز، ف؛ خدایی، ا. (۱۳۹۳). تأثیر پایگاه اجتماعی -اقتصادی داوطلبان آزمون سراسری ۱۳۸۹ بر موفقیت تحصیلی آنها. فصلنامه مطالعات اندازه گیری و ارزشیابی آموزشی، ۴(۵)، ۷۹-۵۵. http://jresearch.sanjesh.org/article_14885.html

رضاپورمیرصالح، ی؛ شفایی،م؛ براتی، س. (۱۳۹۵). بررسی وضعیت آگاهی، دسترسی و استفاده دانش آموزان از منابع اطلاعاتی مؤثر بر انتخاب رشته تحصیلی. پژوهش های مشاوره، ۶۰(۱۵)،۸۳-۶۰. https://journal.irancounseling.ir/article-1-488-fa.html-۴۸۸-۱

گیلاوند، ع؛ برکت، غ، حسین پور، م. (۱۳۹۴). بررسی انگیزه های انتخاب رشته ی تحصیلی دانشجویان رشته ی دندان پزشکی واحد پردیس خودگردان دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز در سال ۱۳۹۳. *فصلنامه توسعه آموزش جندی شاپور اهواز*، ۷(۱)، ۶۴-۷۴. https://edj.ajums.ac.ir/article_79778.html

موسوی، س،ع؛ پیرانی، ع؛ مومنی، ح. (۱۳۹۹). آسیب شناسی فرایند هدایت تحصیلی دانش آموزان پایه نهم استان ایلام. فصلنامه نوآوری های آموزشی، ۷۵، ۱۴۸ -۱۲۳. DOI:10.22034/JEI.2020.114617

مرادی، ا؛ اخوان تفتی، م. (۱۳۹۲). بررسی رضایت دانش آموزان دوره متوسطه نظری از انتخاب رشته خویش و عوامل موثر برآن. فصلنامه روان شناسی تربیتی، ۲۸، ۹، ۱۳۸-۱۲۱. https://jep.atu.ac.ir/article_2482.html?lang=fa

نیک نژاد، م ر؛ قربانزاده زعفرانی، س ق؛ فلاح، م. (۱۳۹۴). عوامل اجتماعی، فرهنگی، خانوادگی و جنسیتی موثر در انتخاب رشته تربیت بدنی داوطلبان کنکور سراسری ۹۴-۹۳. *مطالعات مدیریت رفتار سازمانی در ورزش*، ۲(۴)، ۱۰۱-۱۱۰. https://fmss.journals.pnu.ac.ir/article_2445.html

وزارت علوم،تحقیقات و فناوری(۱۳۹۷). طرح رصد اشتغال فارغ التحصیلان دانشگاهها. https://industry.msrt.ir/fa/news/46251

همشهری(۱۴۰۰، ۶شهریور). چرا نیمی از داوطلبان انتخاب رشته نکرده اند؟ https://www.hamshahrionline.ir/news/622964

Ajayi, K. F. (2022). School choice and educational mobility: Lessons from secondary school applications in Ghana. *Journal of Human Resources*, 0417-8714R2. http://jhr.uwpress.org/content/early/2022/03/31/jhr.0417-8714R2.abstract

Alvi, I. (2022). Effect of Communication Strategies for Implementation of IT-based Educational Innovation During COVID-19 Pandemic on Students' Motivation, Attitude, and Intent. *Journal: IIMS Journal of Management Science*, (1), 55-73. https://doi.org/10.1177/0976030x211051096

Astorne-Figari, C., & Speer, J. D. (2019). Are changes of major major changes? The roles of grades, gender, and preferences in college major switching. *Economics of Education Review*, *70*, 75-93. https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2019.03.005

Delaney, J. M., & Devereux, P. J. (2020). Choosing differently? College application behavior and the persistence of educational advantage. *Economics of Education Review*, *77*, 101998. https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2020.101998

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-10]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.6.18.5]

Erlich, R. J., & Russ-Eft, D. F. (2012). Assessing academic advising outcomes using social cognitive theory: A validity and reliability study. *NACADA Journal*, *32*(2), 68-84. https://doi.org/10.12930/0271-9517-32.2.68

Freedman, Liz. (2013). "The Developmental Disconnect in Choosing a Major: Why Institutions Should Prohibit Choice until Second Year" the Mentor, An Academic Advising Journal, Penn State University. https://doi.org/10.26209/mj1561278

Fricke, H., Grogger, J., & Steinmayr, A. (2018). Exposure to academic fields and college major choice. *Economics of Education Review*, *64*, 199-213. https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2018.04.007

George, D., & Mallery, P. (2019). *IBM SPSS Ststistics26 Step by Step: A Simple Guide and Reference* (16th ed.). New York: Routledge. https://doi.org/10.4324/9780429056765

Hiatt, M. S., Swaim, J. A., & Maloni, M. J. (2018). Choosing an undergraduate major in business administration: Student evaluative criteria, behavioral influences, and instructional modalities. *The International Journal of Management Education*, *16*(3), 524-540. https://doi.org/10.1016/j.ijme.2018.10.002

Lascity, M. E. (2022). Considering taste after gamification: collective selection, cultural intermediation, and casual gaming. *Critical Studies in Media Communication*, *39*(1), 42-58. https://doi.org/10.1080/15295036.2021.1987491.

Park, S. Y., Cha, S. B., Joo, M. H., & Na, H. (2021). A multivariate discriminant analysis of university students' career decisions based on career adaptability, social support, academic major relevance, and university life satisfaction. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 1-16. https://doi.org/10.1007/s10775-021-09480-5

Smith, C. L., & Allen, J. M. (2014). Does contact with advisors predict judgments and attitudes consistent with student success? A multi-institutional study. *NACADA Journal*, *34*(1), 50-63. https://doi.org/10.12930/NACADA-13-019

Wang, C., Lo, Y. Y., Xu, Y., Wang, Y., & Porfeli, E. (2007). Constructing the search for a job in academia from the perspectives of self-regulated learning strategies and social cognitive career theory. Journal of Vocational Behavior, 70(3), 574-589. https://doi.org/10.1016/j.jvb.2007.02.002

Young-Jones, A. D., Burt, T. D., Dixon, S., & Hawthorne, M. J. (2013). Academic advising: does it really impact student success?. *Quality Assurance in Education*. https://doi.org/10.1108/09684881311293034

Yu, S., Zhang, F., Nunes, L. D., & Levesque-Bristol, C. (2018). Self-determined motivation to choose college majors, its antecedents, and outcomes: A cross-cultural investigation. *Journal of Vocational Behavior*, 108, 132–150. https://doi.org/10.1016/j.jvb.2018.07.002

Sheehy, Kelsey. (2013, November 11) "Study: High School Grads Choosing Wrong College Majors" USNews. Study: High School Grads Choosing Wrong College Majors - US News

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-10]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.6.18.5]

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-10]

[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.6.18.5]